FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT PHILIPPE LÉGER

föredraget den 29 maj 1997 *

1. "Det räcker med att flytta ett kommatecken för att ändra betydelsen av mina tankar." Denna reflexion som har lånats av Michelet [1] utgör en perfekt beskrivning av den djupa villrådighet som kan drabba en läsare som konfronteras med två versioner av en och samma text beroende på hur texten har interpunkterats. Detta måste Corte suprema di cassazione ha upplevt när den ställde sig frågan om den exakta betydelsen av en gemenskapsrättslig bestämmelse.

2. Det är nämligen i samband med undersökningen av en begäran om förhandsavgörande från denna domstol, som syftar till att klargöra ett av de krav avseende angivande av en ekonomisk aktör som uppställs i gemenskapslagstiftningen i fråga om märkning och presentation av livsmedel [2], som alla finesser och nyanser som uttrycks genom riktig interpunktering kan komma fram.

3. Låt oss först undersöka de aspekter av detta mål som avser faktiska omständigheter och förfarande.

Faktiska omständigheter och förfarande

4. Bolaget Dega di Depretto Gino ålades böter för att i Italien ha marknadsfört konserverad ananassaft som tillverkats och förpackats av ett bolag etablerat utanför gemenskapen, utan angivande av de uppgifter som föreskrivs i italiensk lag [3], enligt vilken det av märkningen av livsmedel särskilt skall framgå följande uppgifter:

"tillverkarens, förpackarens eller försäljarens, vilken är etablerad inom Europeiska ekonomiska gemenskapen, namn, firma eller varumärke och om deras säte". [4]

5. Klagomålet mot denna påföljd bifölls av Pretore di Rovereto som genom beslut av den 20 november 1990 upphävde den kritiserade påföljden, eftersom den hade beslutats på grund av en oriktig tolkning av den ovan

* Originalspråk: franska.

1 — Citat ur P. V. Berthier och J.-P. Colignon: *Le français pratique*, éditions Solar, s. 192.

2 — Rådets direktiv 79/112/EEG av den 18 december 1978 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om märkning, presentation och reklam i fråga om livsmedel (EGT L 33, 1979, s. 1, nedan kallat direktivet eller direktiv 79/112).

3 — Artikel 3 h i presidentdekret nr 322 av den 18 maj 1992 som har rubriken: "Genomförande av direktiv 79/112/EEG om livsmedel avsedda för den slutlige konsumenten samt om reklam för dem och av direktiv 77/94/EEG om livsmedel avsedda att användas som specialföda."

4 — Den italienska texten, i den form som den har återgetts av den hänskjutande domstolen i punkt 1 i dess beslut, lyder enligt följande: "il nome o la ragione sociale o il marchio depositato e la sede del fabbricante o del confezionatore o di un venditore stabilito nella Comunità economica europea".

citerade bestämmelsen. Domstolen i första instans ansåg nämligen att uttrycket "etablerad inom Europeiska ekonomiska gemenskapen" endast syftar på säljare och att det, som i detta fall, var tillräckligt att ange namnet på och adressen till en tillverkare och förpackare som är etablerad i tredje land.

6. Provincia autonoma di Trento och Ufficio del medico provinciale di Trento har inlämnat en begäran om kassation vars enda grund avser bestridande av Pretores tolkning av den omtvistade nationella bestämmelsen. De anser nämligen att konsumentskyddet för den slutgiltige användaren kan säkerställas helt endast om produktens märkning innehåller uppgift om åtminstone en ekonomisk aktör (tillverkare, förpackare eller säljare) som är etablerad inom gemenskapen.

7. Corte suprema di cassazione har påpekat att den nationella bestämmelse som den har att tolka "nästan ordagrant återger" artikel 3.1 punkt 6 i direktiv 79/112, enligt vars franska version märkningen av livsmedel skall innehålla uppgift om "le nom ou la raison sociale et l'adresse du fabricant ou du conditionneur [5], ou d'un vendeur établi à l'intérieur de la Communauté" ["[f]örpackarens eller tillverkarens namn eller firma samt adress eller uppgift om säljare som är etablerad inom gemenskapen"], medan den italienska versionen ser ut på följande sätt: "il nome o la ragione sociale e l'indirizzo del fabbricante o del condizionatore o di un venditore stabilito nella Comunità".

8. Corte suprema di cassazione har härav slutit sig till att det beslut som kommer att fattas "nödvändigtvis och i första hand" förutsätter en tolkning av denna gemenskapsrättsliga bestämmelse, "eftersom det är uppenbart att den italienska nationella bestämmelsen endast återger" den sistnämnda bestämmelsen och har följaktligen begärt att domstolen skall besvara följande fråga:

"Skall artikel 3.1.6 i rådets direktiv 79/112/EEG om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om märkning, presentation och reklam i fråga om livsmedel tolkas så, att det däri förekommande uttrycket 'som är etablerad inom gemenskapen' enbart avser säljaren, eller — om det inte finns någon säljare som är etablerad inom gemenskapen — avser det även tillverkaren eller förpackaren? Skall nämnda bestämmelse därför förstås så, att det krävs att tillverkaren eller förpackaren är etablerad inom gemenskapen när det inte finns någon säljare som är etablerad inom gemenskapen?"

Tillämpliga bestämmelser

9. Direktivet avseende märkning av livsmedel syftar till att det antas "allmänna gemenskapsregler som skall gälla horisontellt för alla livsmedel som släpps ut på marknaden". [6] Den tillnärmning av lagstiftningar som avses ske genom direktivet skall göra

5 — Jag skall redan nu påpeka att här finns ett kommatecken. Jag kommer senare att återkomma till denna fråga.

6 — Det tredje övervägandet.

det möjligt att undvika hinder för den fria rörligheten för varor, vilket kan leda till ojämlika konkurrensvillkor, för att bidra till att den gemensamma marknaden fungerar smidigare. [7] *"Det huvudsakliga syftet"* med det är likväl att uppfylla "behovet att informera och skydda konsumenten". [8] I detta syfte föreskrivs det i direktivet att märkningen måste innehålla ett visst antal uppgifter, med undantag för alla andra uppgifter. Dessa räknas upp i artikel 3.1 punkt 1—8.

Svaret på frågan

10. Den tolkning av artikel 3.1 punkt 6 som har begärts innebär att domstolen i huvudsak skall avgöra om villkoret avseende "etablering inom gemenskapen" endast gäller för säljare eller om det tvärtom skall uppfyllas av en av de tre uppräknade ekonomiska aktörerna (tillverkare, förpackare och säljare).

11. En uppmärksam läsare torde redan ha lagt märke till den väsentliga nyansskillnaden mellan den italienska och den franska versionen av direktivet: i den förstnämnda finns det inte något kommatecken mellan uttrycket "eller uppgift om säljare som är etablerad inom gemenskapen" och resten av de uppräknade personerna.

12. Fördelen med placeringen av detta kommatecken i den franska versionen är att den enligt min uppfattning mycket tydligt skiljer den person som nämns sist från de två andra personerna och således utpekar honom som den enda som det omtvistade uttrycket kan syfta på. Den engelska versionen av denna bestämmelse, också den "med kommatecken", förefaller böra läsas på samma sätt: "the name or business name and address of the manufacturer or packager, or of a seller established within the Community".

13. Den tyska versionen ("den Namen oder die Firma und die Anschrift des Herstellers, des Verpackers oder *eines in der Gemeinschaft niedergelassenen Verkäufers*") och den nederländska versionen ("de naam of de handelsnaam en het adres van de fabrikant of van de verpakker of van *een in de Gemeenschap gevestigde verkoper*") [9] av bestämmelsen är inte heller tvetydiga. Den syntaktiska särarten av dessa språk gör det nämligen möjligt att ännu tydligare förknippa uttrycket "etablerad inom gemenskapen" (*"in der Gemeinschaft niedergelassenen"* respektive *"in de Gemeenschap gevestigde"*) endast med ordet "säljare" (*"Verkäufers"* respektive *"verkoper"*), eftersom uttrycket direkt föregår detta ord och gör det omöjligt att uppfatta bestämmelsen så, att den förknippar det omtvistade villkoret med var och en av de uppräknade aktörerna.

14. Den italienska versionen av denna bestämmelse, som ligger till grund för den hänskjutande domstolens fråga och som kan jämföras med senare översättningar [10], skulle däremot kunna uppfattas på ett helt annat sätt. I motsats till vad den italienska regeringens företrädare anförde vid förhandlingen

7 — Det första och det andra övervägandet.

8 — Det sjätte övervägandet, min kursivering.

9 — Mina kursiveringar.

10 — Således finns det i den spanska versionen inte något spår av det omtvistade kommatecknet: "el nombre o la razón social y la dirección del fabricante o del embalador o de un vendedor establecido dentro de la Comunidad". Den danska och den grekiska versionen förefaller även följa denna "italienska modell".

kan tolkningen av den omtvistade bestämmelsen därför inte vara beroende av endast denna språkversion. Det kan nämligen inte med framgång hävdas att beaktandet av andra språkversioner kan likställas med olika behandling till nackdel för de italienska aktörerna, med tanke på att domstolen upprepade gånger har fastställt följande:

"... de olika språkversionerna av en gemenskapstext *skall tolkas enhetligt* och att bestämmelsen därför i händelse av skillnader mellan versionerna skall tolkas utifrån den allmänna uppbyggnaden av och syftet med det regelverk i vilket bestämmelsen ingår". [11]

15. Med beaktande av den ständigt återkommande osäkerhet som råder i fråga om tolkningen av de olika språkversionerna och eftersom ingen av dem kan ges företräde, skall man enligt domstolens rättspraxis utifrån den bestämmelse som skall tolkas komma fram till en betydelse som stämmer överens med den allmänna uppbyggnaden av och syftet med det regelverk där bestämmelsen ingår.

16. Jag föreslår dock att domstolen beaktar en enligt min uppfattning avgörande omständighet, innan den tar itu med denna reflexion.

17. Den betydelseskillnad som tillägget av ett kommatecken medför, åtminstone i den franska och den engelska versionen, undgick inte Ekonomiska och sociala kommitténs uppmärksamhet. Kommittén föreslog i sitt yttrande avseende förslaget till direktiv 79/112 [12] en ändring av interpunkteringen, som skulle innebära att villkoret avseende etablering inom gemenskapen skulle gälla för var och en av de ekonomiska aktörer som räknas upp i bestämmelsen.

18. Av punkt 2.7.1 i denna kommittés "särskilda anmärkningar" avseende artikel 3 i förslaget till direktiv framgår således följande:

"Kommittén anser att förpackningen skall innehålla uppgift om en ansvarig person inom gemenskapen. Kommittén föreslår därför att sjätte stycket skall ges följande lydelse:

'Av en inom gemenskapen etablerad tillverkares, förpackares eller säljares namn eller firma och adress'". [13]

11 — Dom av den 7 december 1995 i mål C-449/93, Rockfon (REG 1995, s. I-4291), punkt 28, min kursivering. I denna dom hänvisas till dom av den 27 oktober 1977 i mål 30/77, Bouchereau (Rec. 1977, s. 1999), punkt 14. Se även exempelvis dom av den 28 mars 1985 i mål 100/84, kommissionen mot Förenade kungariket (Rec. 1985, s. 1169), punkt 17, och av den 24 oktober 1996 i mål C-72/95, Kraaijeveld m. fl. (REG 1996, s. I-5403), punkt 28.

12 — Yttrande avseende förslag till rådets direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om märkning, presentation och reklam i fråga om livsmedel (EGT C 285, 1976, s. 3, vid översättningen fanns ingen svensk version att tillgå).

13 — I den franska versionen av förslaget till denna bestämmelse "[l]e nom ou la raison sociale et l'adresse du fabricant ou du conditionneur, ou d'un vendeur, établi à l'intérieur de la Communauté" finns två kommatecken, som skiljer uttrycket "ou d'un vendeur" från resten av meningen.

Den italienska versionen av detta förslag är ännu tydligare:

"Il comitato ritiene che l'imballaggio debba comportare l'indicazione della persona responsabile nella Comunità. Esso chiede quindi che il punto 6 sia redatto nel modo seguente:

'il nome e cognome o la ragione sociale e l'indirizzo del fabbricante o del condizionatore o di un venditore *stabiliti* nella Comunità'." [14]

19. Att detta förslag inte beaktades i den slutgiltiga lydelsen av den omtvistade bestämmelsen [15] kan enligt min uppfattning endast betyda att gemenskapslagstiftaren har ansett att kravet på etablering inom gemenskapen endast skall avse säljaren.

20. Denna bedömning bekräftas av en teleologisk tolkning av den omtvistade bestämmelsen.

21. Domstolen har redan, såsom den italienska och den grekiska regeringen på goda grunder har erinrat om, klarlagt den allmänna systematiken inom och syftet med direktiv 79/112 på följande sätt:

"Det följer av såväl direktivets motivering som av lydelsen av dess artikel 2 att det har utfärdats för att informera och skydda den slutlige konsumenten av livsmedel, i synnerhet vad gäller deras slag, identitet, egenskaper, sammansättning, kvantitet, hållbarhet, ursprung eller härkomst och framställnings- eller produktionsmetod." [16]

22. Jag anser emellertid inte att det förhållandet att man tillåter hänvisning till en tillverkare eller förpackare som är etablerad i tredje land skulle kunna inverka skadligt på syftet att informera och skydda konsumenten.

14 — Låt mig betona att ändringsförslaget enlig den italienska versionen avsåg kongruensen av perfekt particip av verbet "etablera" i pluralis (*stabiliti* i stället för *stabilito*), vilket skulle syfta på samtliga personer som räknades upp och inte enbart på en av dem.

15 — Bestämmelsen i direktiv 79/112 har exakt samma lydelse som i kommissionens ursprungliga förslag i dess "Förslag till rådets direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om märkning, presentation och reklam i fråga om livsmedel" som föredrogs rådet den 30 mars 1976 (EGT C 91, s. 3), inklusive den italienska versionen.

16 — Dom av den 14 juli 1988 i mål 298/87, Smanor (Rec. 1988, s. 4489), punkt 30. Se även dom av den 17 november 1993 i mål C-285/92, Twee Provinciën (Rec. 1993, s. I-6045), punkterna 14 och 15.

23. Om man i synnerhet hänvisar till artikel 3.1 punkt 6 i direktivet har det "... till huvudsyfte att göra det möjligt för konsumenter att komma i förbindelse med en av de aktörer som är ansvariga för tillverkningen eller marknadsföringen av produkten för att i förekommande fall dela med sig till honom av sin positiva eller negativa kritik rörande den köpta produkten ...". [17]

24. För att säkerställa att detta syfte uppnås skall den som är ansvarig för produkten lätt kunna identifieras av den slutlige konsumenten, såsom kommissionen har betonat. Detta är anledningen till att gemenskapslagstiftaren har valt att uttryckligen åtskilja de tre huvudsakliga aktörerna i den kedja som livsmedlet följer från produktion till distribution utan att gynna någon av dem på de andras bekostnad. Detta val innebar dock logiskt sett att en viss åtskillnad skulle göras mellan de således åsyftade aktörerna.

25. Tillverkaren och förpackaren har nämligen för det första en gemensam nämnare, eftersom deras verksamhet är av stabilare natur och lätt identifierbar, så att det följaktligen är lätt att komma i kontakt med dem. Dessa kännetecken gör det möjligt för dem att uppfylla kriterierna som säkerställer att det eftersträvade syftet kommer att uppnås.

26. Det är emellertid — i motsats till vad de italienska myndigheterna och den grekiska regeringen har påstått — inte möjligt att anse att kravet i artikel 3.1 punkt 6 avseende etablering inom gemenskapen är tillämpligt på dem, utan att detta skulle leda till överraskande resultat.

27. Dessa två aktörer och deras verksamhet, som avses i direktivet, utgör unika inslag i den kedja som leder till att livsmedlet ställs till den slutgiltige konsumentens förfogande. [18] Att kräva att märkningen skulle innehålla uppgifter om deras etablering inom gemenskapen skulle således leda till att endast livsmedel som tillverkas eller förpackas inom gemenskapens territorium skulle få tillträde till gemenskapsmarknaden. Detta kan uppenbarligen inte ha varit lagstiftarens syfte.

28. Om man trots allt vill hålla fast vid denna tolkning samtidigt som man vill undvika att därav dra denna slutsats, skulle den omtvistade bestämmelsen kunna uppfattas så, att den systematiskt innehåller krav på ett omnämnande av att någon av de tre aktörerna i fråga är etablerad inom gemenskapen, vilket innebär att, när produkten *inte* har tillverkats eller förpackats inom gemenskapen, det är obligatoriskt att ha uppgift om en säljare som är etablerad inom gemenskapen.

17 — Kommissionens svar på en skriftlig fråga av den 28 juli 1995 (nr E-2170/95, EGT C 340, s. 19).

18 — I artikel 3.1 punkt 6 hänvisas för övrigt till tillverkaren och förpackaren i bestämd form ("del" på italienska, "the" på engelska), medan det talas om säljare i obestämd form ("un" på italienska, "a" på engelska).

Men hur kan man då förklara att lagstiftaren inte beaktade Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande?

29. När man väljer att nämna en säljare berättigas kravet på att han skall vara etablerad inom gemenskapen tvärtom med hänsyn till det eftersträvade syftet. Medan direktivet hänvisar till endast en tillverkare eller en förpackare, kan det finnas olika säljare som marknadsför produkten. [19] Att det förutsätts att den säljare som nämns i märkningen skall vara etablerad inom gemenskapen innebär således inte att det krävs att endast gemenskapsprodukter skall distribueras inom unionens territorium, i motsats till vad som skulle kunna följa av att samma krav tillämpades på tillverkaren eller förpackaren. Såsom kommissionen har anfört innebär för övrigt den omständigheten att säljaren är en mindre stabil ekonomisk aktör, som är svårare att identifiera än tillverkaren eller förpackaren, att kravet på etablering inom gemenskapen gör det möjligt att begränsa dessa olägenheter.

30. Jag anser att domstolen på dessa grunder inte kan godta att artikel 3.1 punkt 6 innebär krav på att uttrycket "etablerad inom gemenskapen" avser tillverkaren eller förpackaren.

Förslag till avgörande

31. Jag föreslår alltså att domstolen skall ge följande svar till Corte suprema di cassazione:

Artikel 3.1 punkt 6 i rådets direktiv 79/112/EEG av den 18 december 1978 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om märkning, presentation och reklam i fråga om livsmedel skall tolkas så, att uttrycket "som är etablerad inom gemenskapen" i artikeln endast avser säljaren och inte den tillverkare eller förpackare som kan vara angiven på etiketten, även om det är fråga om aktörer som är etablerade utanför gemenskapen.

19 — Se föregående fotnot.